

KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI

Sadikova Yorkinoy Salijonovna

SamDU Yuridik fakulteti

Davlat huquqiy fanlar kafedrasini mudiri, yuridik fanlar nomzodi

Norqulov Bektoshjon Normamat o'g'li

103-guruh talabasi

Norqulovbektosh8@gmail.com

Annotatsiya:

Konstitutsiya har bir mamlakatdagi qonunlar va tamoyillar to'plami sifatida xizmat qilishga yordam beradi. Inson huquqlarini ta'minlash yangi tashkil topgan har qanday mustaqil davlatning ustuvor maqsadi hamda siyosatning asosiy qadriyatlaridan biriga aylanishi isbot talab etmaydigan holatdir. Konstitutsiya bu bizning huquq va erkinliklarimiz haqida so'zlovchi va barcha burchlarimizni aks ettiruvchi qonun hujjati hisoblanadi. Ushbu maqolada Milliy qomusimizning hayotimizda tutgan o'rni va ahamiyati haqida batafsil yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Konstitutsiya, qonun, inson, huquq, dahlsizlik, ijro etuvchi hokimiyat, ma'muriyat, demokratiya.

Konstitutsiya – xalqimizning siyosiy – huquqiy tafakkurli mahsuli, asriy qadriyatlarimizning beqiyos timsolidir.

Shavkat Mirziyoyev

Konstitutsiyani davlat hokimiyati fuqarolar qo'liga beradi. U davlat hokimiyatini cheklaydi va baholash, o'lchash tizimini o'rnatadi. Bu milliy Konstitutsiya bo'lib, uchta ma'muriy tuzilmani, xususan, qonun chiqaruvchi, ma'muriy va sud hokimiyatini anglatadi. U qonunchilik jarayonlarini sekinlashtiradigan va shaxsiy huquqlarning haqoratli buzilishini cheklaydigan nazorat va muvozanatni o'z ichiga olishi mumkin. Konstitutsiya markaziy hokimiyatni kuchaytirish zaruratidan kelib chiqqan holda ishlangan. Inqilobiy urushdagi Konfederatsiya moddalarini shtatlar o'rtasida ittifoq tuzgan bo'lsa-da, u ko'p vakolatlarni shtatlarga qoldirdi. Konstitutsiya, shuningdek, hokimiyatni milliy va shtat hukumatlar o'rtasida taqsimlaydi. Ushbu muhim tartibga solish federalizm deb ataladi, bu markaziy hukumat va shtatlar o'rtasidagi umumiy hokimiyat asosidir. Bundan tashqari, Konstitutsiya shaxs va erkinliklarini hukumat tomonidan suiste'mol qilinishidan himoya qiladi. Konstitutsiya oddiygina „Davlatni qanday boshqarishi, vakolatlar qanday taqsimlanishi, nazorat qilinishi va fuqarolar qanday huquqlarga ega bo'lishi to'g'risida ko'rsatmalar beruvchi qoidalar va tamoyillar to'plami“ deb ta'riflash mumkin. Odatda, konstitutsiya bitta

hujjat ko'rinishida mavjud. Kengroq qilib aytganda, konstitutsiya haqiqatda hokimiyatning vakolatlari va o'zaro ta'siri bo'yicha chegaralarni belgilaydi. U hukmron hukumatdagi tegishli organlarga tegishli vazifalarni yuklaydi va ularga davlat fuqarosiga qoidalar va qoidalarni qanday yuklash bo'yicha rahbarlik qiladi. Bugun Konstitutsiya to'g'risida, uning ma'no-mazmuni va ustuvor tamoyillari haqida so'z yuritar ekanman. Asosiy qomusimizda birinchi navbatda shaxs manfaatlarining davlat manfaatlaridan ustun etib belgilangani, inson, uning huquq va erkinliklari hamda manfaatlari eng oliy qadriyat sifatida muhrlab qo'yilgan. Mustaqil demokratik yo'ldan dadil yo'ldan odimlayotgan O'zbekistonning eng ulug' maqsadi, avvalo, xalqimiz manfaatlari ko'zlangan islohotlarni amalga oshirishga qaratilgani bilan e'tiborlidir. Bu jihatlar Konstitutsiyamizda ham mustahkamlab qo'yilgan. Jumladan, Bosh Qomusimizning II bob 13-moddasida O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanishi, ularga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmati va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat hisoblanishi, demokratik huquq va erkinliklar Konstitutsiya va Qonunlar bilan himoya qilinishi belgilangan. Shuningdek, so'ngi yillarda Konstitutsiyamizning qator moddalarida belgilab qo'yilgan barcha sohalarda bo'lgani kabi sud-huquq hamda, inson huquqlarini ta'minlash sohasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Chunki inson huquqlarini ta'minlash va kafolatlarining samarali mexanizmini yaratmasdan turib, hattoki iqtisodiy o'sishga yoki jamiyat siyosiy hayotida erkinlikka erishishning ham also iloji yo'q. Barcha narsa borib, jamiyat tarkibiy qismining eng kichik va shu bilan birga eng muhim elementi sanalgan shaxs erkinligi omiliga borib taqaladi. Shaxs-jamiyat-davlat mantiqiy tizimi inson omiliga yetarli e'tibor bermasdan turib, jamiyatning ravnaqi va erkinligi, davlatning barqaror faoliyat yuritishini ta'minlashningimkoni yo'qligidan dalolat bermoqda. Ya'ni huquqiy islohotlarning boshlang'ich nuqtasi – bu davlatning demokratik rivojlanishi darajasining o'ziga xos ko'rsatkichi sanaladi.

Inson huquqlari – konstitutsiyaning muhim tarkibiy qismidir. Konstitutsiyaga muvofiq inson va davlat munosabatlarida ustuvorlik shaxsga beriladi. Konstitutsiya qoidalarini tahlil etib, undan inson huquqlari mazmun va mohiyatini belgilab beruvchi quyidagi muhim xususiyatlarni ajratib ko'rsatish mumkin. Avvalambor inson huquqlari va erkinliklarini tan olish va himoya qilish davlatning alohida majburiyati ekanligiga urg'u berib o'tish lozim. Ikkinchidan, asosiy qonunda o'z tasdig'ini topgan inson huquqlari va erkinliklari ro'yxati asosida xalqaro huquqiy hujjatlar qoidalariga muvofiq keladi. Ushbu o'rinda ta'kidlab o'tish joizki, inson huquqlari sohasida milliy qonunchilikka nisbatan xalqaro huquq normalarining ustuvorligi belgilab qo'yilgan. Uchinchidan, Konstitutsiya qoidalarida tabiiy huquq nazariyasi o'z ifodasini topdi. Har bir inson tug'ilganidan muayyan huquqlarga ega bo'lish qoidasi mustahkamlab qo'yildi. To'rtinchidan, barchaning qonun oldida tengligi va eng muhimi Konstitutsiyada fuqarolarning kafolatlangan sud himoyasiga ega bo'lishlari qoidasi o'z tasdig'ini topdi. Beshinchidan, inson huquqlari va erkinliklarini amalga oshirish boshqa shaxslarning huquqlariga daxl qilmasligi qoidasi mustahkamlab qo'yildi.

Inson huquqlari oliy ne'matdir. Ular ichida salmoqli o'rin kasb etuvchi huquqlar tizimi- bu shaxsiy huquqlardir. Shaxsiy huquqlarning ehromida esa insonning yashash huquqi joy olgan. Huquqiy islohotlar va inson huquqlarini ta'minlashda, samaradorlikka erishishda shaxsning erkinligi omili muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi

Konstitutsiyasining 25-moddasida insonning erkinligi va shaxsiy daxlsizligi belgilab berilgan. Insonning ma'lum bir noqonuniy xatti-harakati uchun uning erkinligini cheklash, boshqacha aytganda qamoqqa olish keng tarqalgan jazo turlaridan biri hisoblanadi. Amaldagi qonunchilikka muvofiq shaxsni qamoqqa olishda prokuror ruxsati huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Biroq, O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini shakllantirish va rivojlangan davlatlar amaliyoti ushbu vakolatni sud organlariga taqdim etish huquqiy islohotlarning muhim yutuqlardan biri bo'lishi mumkinligini ko'rsatmoqda. Sud ijtimoiy nizolar, buzilgan huquqlarini tiklash, turli xil jinoyat- protsessual, fuqarolik-protsessual nizolarni hal etuvchi organ sifatida, o'zni huquqiy islohotlarni amalga oshirish davomida ortib boradi. Sudning inson huquqlarini taminlashdagi vakolatlari doirasini kengaytirish nafaqat bevosita odil sudlovni amalga oshirish bosqichida, balki sudgacha bo'lgan jarayonga, ya'ni dastlabki surishtiruv, tergov organlari faoliyatiga taaluqli bo'lishi lozim. Xususan, tintuv o'tkazish, ayblanuvchini hibsga olish yoki vaqtincha lavozimidan bo'shatish kabi protsessual qonunchiligida jinoyat odil sudlovini amalga oshiruvchi mansabdor shaxslarning xatti-harakatlari ustidan taqdim etilayotgan shikoyatlarni sud tartibida ko'rib chiqish qiladi. Shaxsning huquqlari chegarasini kengaytirib borish olib borilayotgan huquqiy, xususan, jinoyat-huquqiy islohotlarning muhim jihatlaridan biri sifatida belgilanadi.

Mustaqil O'zbekiston Konstitutsiyasi tufayli mamlakatimizda istiqloq yillarida ko'hna tariximiz, boy merosimiz, milliy davlatchiligimiz, muqaddas dinimiz, urf-odat an'analarimiz qayta tiklandi. Bugungi kunda mehr- oqibat, bag'rikenglik hamjihatlilik kabi oliyjanob fazilatlar, milliy va umumbashariy qadriyatlarga hurmat, Vatan taqdiri va kelajagiga daxldor tuyg'ular yuragimizning tub-tubidan o'rin oldi. Bugungi kunda davlatimiz xalqaro huquq normalariga mos, chet mamlakatlarning ilg'or huquqiy tajribasiga, ajdodlarimizning boy ma'naviy merosiga va xalqimizning urf odatlari, siyosiy va huquqiy tajribalariga asoslangan milliy huquq tizimiga ega bo'ldi. Eng muhimi Konstitutsiyamiz yurtimizda barpo etilayotgan insonparvar, adolatli va demokratik huquqiy davlat va uning huquqiy tizimini nazariy hamda huquqiy asoslarini ishlab chiqishda muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda.

Hozirgi kunda „O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi to'g'risida“gi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy Qonuni loyihasi matni e'lon qilindi. Shunga binoan qonun loyihasining III bo'lim, XIV bob, 79-moddasida „Davlat yoshlarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy, ekologik huquqlari himoya qilinishini ta'minlaydi, ularning jamiyat va davlat hayotida faol ishtirok etishini rag'batlantiradi...“ deb yoshlarga e'tiborni yanada kuchayotganini ko'rib turibmiz. Bularning hammasi biz yoshlarga bo'lgan e'tibordan darak beradi.

Prezidentimiz tashabbusi bilan ishlab chiqilgan „Taraqqiyot strategiyasi“dagi 7 ta yoʻnalish va 100 ta maqsad doirasida belgilangan bosh maqsadning asosiy gʻoyasi – inson qadrini taminlashdir. Ushbu voqelik va maqsad yoshlar bilan bevosita aloqador, desak, mublagʻa boʻlmaydi. Chunki Harakatlar strategiyasining har bir ustuvor yoʻnalishi boʻyicha hozirgi kunga qadar 26 ta konsepsiya va bir qator dasturlar qabul qilingan boʻlsa, kelgusida Taraqqiyot strategiyasi doirasida 13 ta kodeks, 12 ta qonun, yaʼni har bir ustuvor yoʻnalishda zarur qonun hujjatlari qabul qilinishi koʻzda tutilgan boʻlib, bularning barchasi inson omili boʻlgan huquq va erkinliklarimiz bilan chambarchas bogʻliq.

Xulosa oʻrnida shuni aytish joizki: Soʻnggi yillarda mamlakatimizda davlat va jamiyat hayotining barcha jabhalarini tubdan isloh qilish, jumladan, inson huquqlarini taʼminlash, bizga berilayotgan huquq va erkinliklarni yanada kengaytirish, davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan isloh qilish borasida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Shu jumladan, hozirgi kunda qomusimiz boʻlgan konstitutsiyaga ham oʻzgartirish va qoʻshimchalar kiritilib,

Konstitutsiyaning yangi qonun loyihasi ishlab chiqildi. Shu bilan birga, yangi Oʻzbekistonni rivojlantirish strategiyasi doirasida ilgari surilgan keng koʻlamli vazifalar, xususan, adolatli davlat barpo etish, inson huquq va manfaatlarini, uning qadr-qimmatini yanada samarali taʼminlash kabi muhim maqsadlarga ham alohida eʼtibor qaratilmoqda.

Bu fikrlardan xulosa shuki, biz yoshlarga boʻlgan eʼtibor va berilayotgan imkoniyatlardan samarali foydalanish har tomonlama qonun tomonidan ham maʼnaviy tomondan ham muhtaram yurtboshimiz Shavkat Mirziyoyev qoʻllab- quvvatlamodalar bunga biz yoshlar befarq qaramasligimiz lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Oʻzbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi Oʻzbekiston NMIU 2021 17-19 bet.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi togʻrisidaʼgi Qonuni loyihasi matni. 18-20 bet.
3. 2022-2026-yillarga moʻljallangan yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi.
4. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining xalqiga qilgan murojaatnoma matni 33-34 bet.
5. „Xalq soʻzi“ gazetasi 22.03.2023-yil 2-3 bet.
6. Mirziyoyev Sh. M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik – milliy gʻoyamizning poydevoridir. „Tasvir“ nashriyot uyi. 34-76 bet.
7. Toshkent- 2021

FOYDALANILGAN ELEKTRON RESURLAR

1. <http://www.xabar.uz//>
2. www.lex.uz
3. www.uza.uz
4. www.wikipedia.org
5. www.parliament.gov.uz